

Zápis

z obhajoby disertační práce paní Mgr. Věry Dvořáčkové

konané dne 14. 11. 2011

téma práce: Přínos ÚJČ ČSAV a jeho předchůdců české lingvistiky

přítomní: prof. PhDr. Petr Mareš, Csc. (předseda komise), Doc. RNDr. Karel Oliva, Dr. (školitel), PhDr. Ludmila Uhlířová, Csc. (oponentka), Doc. PhDr. Alena Míšková, Ph.D. (oponentka), PhDr. Jarmila Bachmannová, Csc., PhDr. Alena Černá, Ph.D., PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.

Předseda komise p. Petr Mareš zahájil obhajobu a představil přítomným kandidátku. Školitel představil doktorandku a seznámil komisi s uchazečkou a její dis. prací.

Kandidátka seznámila přítomné se svou disertační prací. Sdělila zejména:

- Jaké metody byly při práci použity: výzkum archivních pramenů (4,5 roku), jejich zpracování, zhodnocení a interpretace, dále zaznamenání vzpomínek a poznatků 24 pamětníků a jiných odborníků, kritika získaných informací a relevantních pramenů jak obecně, tak z hlediska lingvistiky jakožto vědy
- Prozkoumané fondy: Archiv Akademie věd: zejména Fond ČAVU, Fond ÚJČ ČAVU, Fond ÚJČ ČSAV (dosud bohužel neuspořádaný), Fond Vědecké kolegium jazykovědy, Fond VIII. sekce filologicko-literární, Fond Oddělení věd, Fond Presidium ČSAV, základní dokumenty ČSAV
- Práce má 3 části: 1. je věnována Kanceláři jazyka českého, 2. historii ústavu v letech 1946-1952, 3. se zabývá Ústavem pro jazyk český jako součástí ČSAV (do roku 1992).
- Jedná se o první pokus o kompletní pohled na dějiny ÚJČ a jeho předchůdců.

Závěry svých posudků přednesly oponentky PhDr. Ludmila Uhlířová, Csc. a Doc. PhDr. Alena Míšková, Ph.D.

Kandidátka (Věra Dvořáčková) odpovídá na posudky oponentek:

- Rozdílů mezi dobou popisovanou v práci a současností je celá řada, klíčové jsou asi tyto: 1) Doba velkých, univerzálních osobností, kteří byli schopni se věnovat řadě lingvistických disciplín s mimořádnými úspěchy, je pryč. 2) Aktuální je absence výrazných osobností střední generace, která by mohla předávat své zkušenosti generacím mladším. 3) Diskuse o formách a rozsahu podpory

akademické vědy mění podobu hodnocení a financování vědy a výzkumu. 4) ÚJČ už není centrálním badatelským i koordinačním pracovištěm v oboru jazykovědné bohemistiky i obecné lingvistiky. V současné době je význačných center více, řada z nich rozvíjí takové lingvistické disciplíny, které jinde (např. v ÚJČ) rozvíjeny nejsou.

- Vztah ÚJČ k pražskému strukturalismu byl dán personální kontinuitou (Bohuslav Havránek, Josef Vachek) a také tím, že pracovníci ÚJČ (zejména František Daneš a Miloš Dokulil) jsou označováni jako představitelé tzv. postklasického období Pražské školy. Od konce 40. let byla věda v Československu politizována, přišlo krátké období marrismu, kdy vše, co bylo dosud v jazykovědě prosazováno, bylo prohlášeno za nevědecké, buržoazní, zastaralé apod. V roce 1950 přichází Stalinova práce O marxismu v jazykovědě, která marrismus odsoudila a mj. rehabilitovala historicko-srovnávací metodu. Bohužel společně s marrismem se však kritika dotkla prakticky všech ostatních nemarxistických směrů v čele s (pražským) strukturalismem. Po kritice kultu osobnosti došlo k určitému posunu, 1956 vyšel sborník O vědeckém poznání soudobých jazyků, kde byl strukturalismu opět dán prostor. Ke zlepšení (nejen v jazykovědě) došlo v letech šedesátých, kdy se pozornost mohla plně obrátit k funkčně-strukturalistickým kořenům moderní české lingvistiky. (Mimoto se někteří badatelé začali orientovat dokonce na americký deskriptivismus a Chomského generativní gramatiku). Po roce 1968 se opět vyžadovalo pokračování v „ofenzivní zásadové kritice nemarxistických jazykovědných koncepcí“, i když ve vztahu k Pražské škole byla v tomto období kritika (i s ohledem na Bohuslava Havránka) opatrnější a agresivní výpady proti strukturalismu z 50. let se již neopakovaly.

Diskuse:

PhDr. Jarmila Bachmannová, CSc.: Která velká osobnost české lingvistiky (působící v ÚJČ) nejvýrazněji ovlivnila českou dialektologii a její rozvoj v ÚJČ a jak?

Bezpochyby to byl Bohuslav Havránek, který v roce 1924 publikoval první vědecké programové pojednání o stavu a úkolech české dialektologie, kde definoval dva základní směry výzkumu: 1) monografické zpracování jednotlivých homogenních nářečí, 2) sledování jednotlivých jazykových jevů v celém jejich územním rozšíření. Za perspektivní považoval metodu jazykového zeměpisu. Byl také členem České dialektologické komise, jejíž prací byly návrhy prvních regionálních dotazníků, které se staly základem první fáze příprav k budoucímu Českému jazykovému atlasu.

PhDr. Alena Černá, Ph.D.: Živelná skartace v ÚJČ z počátku devadesátých let (o níž se doktorandka ve své úvodní řeči zmínila) určitě nepostihla veškeré písemnosti z 80. let (jak doktorandka uvedla), protože např. v oddělení vývoje jazyka je řada takových písemností stále uchovávána.

Živelná skartace dokumentů v odděleních ÚJČ postihla především písemnosti popisující záležitosti pracoviště jako celku a písemnosti personálního charakteru.

Prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.: Začala Naše řeč vycházet v onom roce 1916, jak ve své práci uvádíte, protože někdy bývá uváděn také rok 1917?

První číslo časopisu Naše řeč vyšlo skutečně v samotném závěru roku 1916, ačkoliv se jako rok vzniku časopisu uvádí 1917.

Prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.: Podařilo se Vám zjistit, z jakého důvodu nakonec nevyšel zamýšlený třetí díl Tvoření slov v češtině?

Proč nevyšel třetí díl Tvoření slov v češtině, se kandidátce nepodařilo zjistit. Existují sice jisté indicie naznačující např. jisté finanční potíže Nakladatelství ČSAV apod., ale s určitostí nelze uvést nic konkrétního.

Doc. RNDr. Karel Oliva, Dr.: Kandidátka zatajila svůj důležitý objev – materiál k Dodatům k Příručnímu slovníku jazyka českého, celé hotové a připravené k vydání. O jejich existenci se mluví od doby vydání posledního dílu slovníku (1957). Jde o „kolosální“ objev, na jehož vydání už sháníme finanční prostředky.

Předseda komise prof. PhDr. Petr Mareš, Csc. poté ukončil veřejnou část obhajoby.

Vyhlášení výsledků tajného hlasování:

počet členů komise: 5

přítomno členů komise: 5

kladných hlasů: 5

Komise navrhla udělit kandidátce titul doktor (Ph.D.)

Zapsal: Eva Podruhá

Podpis předsedy komise: